

Valtuustoaloite lastensuojelun jälkihuollon ikärajan säilyttämisestä 25 ikävuodessa

Tausta

Marinin hallitus nosti lastensuojelun jälkihuollon ikärajan 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen vuoden 2020 alusta. Orpon hallitusohjelmassa ehdotetaan lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskua 23 ikävuoteen. Lakimuutos on astumassa voimaan 1.1.2024.

Hallitusohjelmassa ikärajan laskua perustellaan taloudellisilla säästöillä, vaikka hallitusohjelmassa myös todetaan taloudellisten vaikutusten arviointi haastavaksi. Ikärajan laskua ei ole arvioitu jälkihuollon toteuttamisen ja vaikuttavuuden kannalta ollenkaan.

Lastensuojelun jälkihuolto

Lastensuojelussa 18-25-vuotiaiden jälkihuolto on nuorille tarkoitettu palvelu. Oikeus jälkihuoltoon tulee, mikäli nuori on ollut alaikäisenä huostaanotettuna tai sijoitettuna kodin ulkopuolelle vähintään kuuden kuukauden ajan. (LsL 75 §.)

Tutkimusten mukaan jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten lähtökohdat aikuistumiseen ovat muita ikäluokkaan kuuluvia nuoria haasteellisemmat. Useat nuoret ovat kokeneet väkivaltaa, kaltoinkohtelua, laiminlyöntiä, sekä muita traumaattisia kokemuksia ennen sijaishuoltoa. (Korhonen & Eriksson 2021.) Lastensuojelun sijaishuollosta itsenäistyville nuorilta aikuisilta puuttuu ikätovereita useammin toisen ja kolmannen asteen koulutus, he ovat ikätovereitaan useammin pitkään työttöminä ja heillä on useammin diagnosoitu jonkinlainen mielenterveyden tai käyttäytymisen häiriö (Kääriälä 2020). Jälkihuollossa koordinoidaan nuoren tuen ja palveluiden kokonaisuutta, ja pystytään järjestämään nopeasti ja joustavasti nuorten yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastaavia palveluita. Jälkihuollon tuessa korostuu suhdeperustainen, traumainformoitu ja kiinnipitävä työskentelyote, verkoston kokoaminen nuoren ympärille sekä turvallisen, nuoren rinnalla kulkevan aikuisen tuki. Kun luottamussuhteen muodostamiseen ja nuoren tilanteen arviointiin

käytetään riittävästi aikaa työskentelyn alkuvaiheessa, saadaan luotua pohja myöhemmälle työskentelylle ja nuoren toimijuuden vahvistamiselle.

Lakialoitteessa jälkihuollon ikärajan nostamiseksi 25 vuoteen todettiin useiden lastensuojelujärjestöjen sekä lastensuojelun asiantuntijoiden esittäneen ikärajan nostamista sen perusteella, että moni nuorista on syrjäytynyt jälkihuollon tuen päättyessä (LA 86/2018 vp). Lisäksi nuori saattaa sijoituksen päättyessä kieltäytyä tuesta, eikä kiinnity siihen. Myöhemmässä vaiheessa nuori saattaa haluta palata palveluiden piiriin etenkin silloin, kun jälkihuollon työntekijät muistuttavat säännöllisesti nuorta hänen oikeudestaan jälkihuollon palveluihin. (Sevola & Kallinen 2022.) Ikärajan laskeminen näyttäytyykin jälkihuollon kentällä varsin lyhytnäköisenä.

Lisäksi on todettu, etteivät kaikki nuoret 18 vuotta täytettyään halua ottaa apua vastaan, vaan osa nuorista haluaa kokeilla omia siipiään ja tuntea vapautta kontrollista ja auttamisesta. Usein vasta muutaman vuoden jälkeen nuori havahtuu omaan tilanteeseen, kun saattaa olla velkaantunut, ilman koulutusta ja päihteet ovat kehittyneet ongelmaksi. Silloin herää halu palata tuen piiriin ja siksi ikärajan laskeminen näyttäytyy jälkihuollon kentälle valitettavan lyhytnäköisenä. (LSKL 2018).

Jälkihuolto Soitessa

Soiten jälkihuollon täysi-ikäiset asiakkaat kuuluvat Reelinki-tiimiin, jossa työskentelee tällä hetkellä kaksi sosiaalityöntekijää ja kolme sosiaaliohjaajaa sekä toisen tiimin kanssa yhteisesti johtava sosiaalityöntekijä ja koordinaattori. Jälkihuolto toimii osana lastensuojelua ja yhteistyötä tehdään tiiviisti monien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kanssa. Soiten jälkihuollossa on tällä hetkellä 136 täysi-ikäistä asiakasta, joista noin kymmenellä on omia lapsia. Alueen nuoret ottavat pääosin jälkihuollon vastaan ja sitoutuvat siihen. Jälkihuollossa työ on suhdeperustaista, eli jokaiseen nuoreen pyritään muodostamaan henkilökohtainen ja luottamuksellinen suhde. Jälkihuollossa jokaiselle nuorelle tehdään oma asiakassuunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja

tavoitteet sekä erityisten tuen ja avun järjestäminen nuorelle (LsL 30 §, 5 mom).

Moni jälkihuoltoon oikeutettu nuori tarvitsee jälkihuollon palveluja vielä 23-25-vuotiaina. Mikäli tuen tarpeeseen ei mahdollisen lakimuutoksen myötä pystytä vastaamaan, siirtyy 23-25-vuotiaiden nuorten tuki Soitessa aikuissosiaalityöhön. Tämä vaatisi aikuisten sosiaalipalveluiden nykyistä vahvempaa resurssioimista. Tällöin kulut siirtyisivät lastensuojelusta aikuisten sosiaalipalveluihin. Riskinä on kustannustehokkuuden sijaan kulujen kasvu, sillä asiakkuuden siirtyessä uuden luottamuksellisen suhteen luominen vie aikaa ja siksi hidastaa asiakkaan palvelun tarpeeseen vastaamista. Pahimmillaan nuorten tippuessa kokonaan palvelujen piiristä, voivat kustannukset moninkertaistua nuorten syrjäytymiskehityksen pitkittyessä, mikäli nuori ei kiinnity aikuissosiaalityön tarjoamaan tukeen.

Jälkihuollossa nuoren ja työntekijän välistä luottamusta rakennetaan parhaimmillaan vuosia ja työntekijän vaihtuessa on riski siihen, että nuori tippuu palveluista kokonaan. Kun jälkihuollossa mahdollistetaan riittävän pitkä työskentely nuorten kanssa, ei asiakkuutta välttämättä tarvitse lainkaan siirtää aikuissosiaalityöhön. On myös muistettava, että aikuissosiaalityön perustehtävä on eri kuin jälkihuollon. Lastensuojelun asiakkaina olleiden nuorten tukemisessa korostuu nimenomaan lastensuojelussa tarvittava erityisosaaminen sekä syvälinen ymmärrys nuorten taustasta ja sen merkityksestä nykyhetkeen. Jälkihuollossa olevat nuoret saavat lapsia muita samanikäisiä aikaisemmin ja jälkihuollossa on mahdollista parhaimmillaan estää ongelmien siirtyminen sukupolvelta toiselle.

Vaikka vaikuttavuustutkimusta jälkihuollon palvelusta ikävuosina 23-25 ei ole ehditty tehdä, tässä ajatuksia Soiten jälkihuollon asiakkaina olevilta nuorilta:

"Jälkihuolto on antanu tulla nähdyksi ja kuulluksi omana itsenään" - 23-vuotias nuori

"Jälkihuollosta saa apua tukiasioihin, kämppäasioihin, raha-asioihin ja rahankäyttöön

liittyviin asioihin. Hyvää jälkihuollossa on sosiaalityöntekijän tapaamiset ja että sama (ammatillinen) tukihenkilö on pysynyt 10 vuotta”. - 22-vuotias nuori

”Sosiaalityöntekijät ja tukihenkilön jonka tuntenut vuosia mahdollistanu jälkihuolto, kämppä asiat mahdollistanu myös. Jälkihuolto myös antanut mahdollisuuden tulla kuulluksi omana itsenään sekä nähdyksi, sosiaalityöntekijät ovat olleet välttämätön apu kaikessa myös kuten oman asunnon hankkimisessa, taloudellisessa tuessa, työtoiminta-asioissa, itsenäistymisvaroissa ja kaikessa niissä asioissa jälkihuolto on ollut apuna mitä turvalliseen ja monipuoliseen kasvamiseen nuori/aikuinen tarvitsee”. - 23-vuotias nuori

”Toivoisin, että jälkihuolto jatkuu 25-vuotiaaksi. Siellä kohdataan hyvin, saa riittävästi tukea ja ohjataan palveluihin.” - 21-vuotias nuori

”Alkuun mun jälkihuolto ei ollut maailman parasta, nyt on vähän parempaa ja on työskennelty tiiviisti mun parissa. Kämppäasiat on tärkeämpiä, mutta on tääkin (sosiaalityöntekijän kanssa jutteleminen) ihan tärkeitä. Jos jälkihuolto on sellaista, minkälaista se on ollut tässä, niin on ihan jees.” - 21-vuotias nuori

*”Jos ei ole tukea antavia vanhempia, niin on joku turvallinen aikuinen jolta kysyä neuvoa”.
- 22-vuotias nuori*

”On se hyvä olla. Sieltä saa vähän kaikkennäköistä tukea. Tapaamiset on jälkihuollossa hyvää, pääsee jutteleen.” - 21-vuotias nuori

”Taloudellinen turva, harrastuksissa tukeminen ja terapian omavastuuosuuden maksaminen. On autettu huomaamaan ADHD-testien tarpeellisuus ja niiden alulle laittamisessa autettu.” - 22-vuotias nuori

”Monet ihmiset, nuoret, jää hyvin yksin asioiden kans. On hyvin paljon ihmisiä, jotka peittelee ongelmia ja yrittää selvitä ja näin, ja paljon porukkaa jää hyvin yksin. Jos se apu,

mitä edes on (jälkihuolto), otetaan pois, niin on hyvin yksinäistä eikä hyvään suuntaan asiat mee. Se saattais pelastaa monen hengen, jos (jälkihuollon) ikärajaa ei laskettais 23 vuoteen". - 23-vuotias nuori

"On niin paljon niitä, jotka ei uskalla pyytää apua. Itekin olin niitä ennen, mutta onneks aloin puhua." - 23-vuotias nuori

"Jälkihuollon ohjaajastani muodostui minulle tärkeä henkilö nuoruusvuosina, ja onneksi pystyin aikuisenakin ottamaan häneen yhteyttä vaikka asiakkuus oli jo loppunut. Se ei kuitenkaan korvaa jatkuvaa pitkäaikaista tukea, joka on tärkeää juuri itsenäistymisen ja isojen elämänmuutosten äärellä jotka kohdataan juuri jälkihuollon kohdalla. Oma koti, lapsen saaminen, elämäkumppanin löytäminen tai murheet tämän kaltaisissa teemoissa nostattavat lapsuuden käsittelyn pintaan. Tähän on saatavissa apua muiltakin tahoilta, mutta monen nuoren aikuisen valinta olisi mielummin tukeutua sosiaaliohjaukseen tutun jälkihuollon työntekijän kanssa." - 26-vuotias nuori

"Ajatus siitä että jälkihuolto loppuisi pian ja jäisin yksin, on ahdistava. Olen pettynyt ja koen että, minua rangaistaan siitä millaisista lähtökohdista olen tullut." - 22-vuotias nuori

Esitys

Soiten jälkihuollossa olevien täysi-ikäisten asiakkaiden määrä on noin 20 asiakasta kutakin ikäluokkaa kohden ikävuosina 18-25. Tästä ryhmästä kaikilla nuorilla ei ole tarvetta jälkihuollon palveluille enää 23 ikävuoden jälkeen. Jälkihuollon tuen tarpeessa 23-25-vuotiaina olevien nuorten määrä on siis suhteellisen pieni, eivätkä kustannuksetkaan ole näin ollen suuret. Sen sijaan tuen jatkamisen vaikuttavuus voi nousta yksilötasolla suureksi, koska yksi syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle 1,2 miljoonaa euroa (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007). Vertailuna tähän on Soiten jälkihuollossa laskettu kustannusten olevan todennäköisesti korkeimmillaankin alle 30 000€ nuorta kohden kahden vuoden aikana yhteensä, jona jälkihuollon tuen tarpeessa olevien nuorten

jälkihuollon palveluita jatkettaisiin. Suurimmassa osassa kustannukset jäävät vielä tätä huomattavasti pienemmiksi. Koska jälkihuolto on vapaaehtoista asiakkaille, on sen kohdentuminen vaikuttavaa ja kustannustehokasta nuoren saadessa aidosti valita, mitä tukea hän jälkihuollosta ottaa vastaan. Sijaishuollosta itsenäistyneet nuoret kokevat monenlaista stigmatisointia ja syrjintää palveluissa, joka voi johtaa palveluiden alikäyttöön ja haasteellisten elämäntilanteiden kompleksisoitumiseen (Nokireki ym. 2022; Aparicio ym. 2018).

Yllä olevaan tutkittuun tietoon perustuen esitämme, että Soiten hyvinvointialue säilyttää lastensuojelun jälkihuollon ikärajan 25 ikävuodessa 1.1.2020 tulleen lain mukaisesti. Mikäli lakimuutos astuu suunnitellusti voimaan 1.1.2024 esitämme lisäksi, että 23-25-vuotiaiden ja edelleen lastensuojelun jälkihuollon tuen tarpeessa olevien asiakasnuorten asiakkuus jatkuu sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna lastensuojelun jälkihuollon tiimissä.

Vasemmiston, Vihreiden ja SDP:n aluevaltuustoryhmien puolesta ryhmäpuheenjohtajat

Pia Leinonen

Laura Sahlgren

Kristiina Teerikangas

Lähteet

Aparicio, E. M., Gioia, D., & Pecukonis, E. V. (2018). "I can get through this and I will get through this": The unfolding journey of teenage motherhood in and beyond foster care. *Qualitative social work*, 17(1), 96-114.

Alanko-Kahiluoto, O. 2018. Lakialoite laiksi lastensuojelulain 75 §:n muuttamisesta.

Lakialoite LA 86/2018 vp. 4.12.2018. Luettavissa:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Sivut/LA_86+2018.aspx

Nokireki, K., Nortamo, F. & Westlund, O. 2022. Sijaishuollosta itsenäistyneiden nuorten monitoimijainen vanhemmuuden tuki. Teoksessa Yliruka, L., Eriksson, P., Jokinen, L., & Pasanen, K. (toim.) Kohti monitoimijaista lastensuojelua hyvinvointialueilla. Luettavissa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145628/TYO%cc%882022_052_Kohti%20monitoimijaista%20lastensuojelua%20hyvinvointialueilla_s_Korjattu%20260123.pdf?sequence=7&isAllowed=y

Korhonen, P. & Eriksson, P. 2021. Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat: katsaus 2000-luvulla tehtyihin tutkimuksiin. Työpaperi 34/2021. THL. Luettavissa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143381/URN_ISBN_978-952-343-769-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kääriälä, A. 2020. Always a Step Behind?: Educational and Employment Transitions among Children in Out-of-home Care. Luettavissa:

<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/9580b6f7-1ba7-4fd7-9b49-78809a7b0be9/content>

Lastensuojelulaki (417/2007). Finlex. Viitattu 7.11.2023.

LSKL. 2018. Jälkihuollon ikärajaa on nostettava 25 ikävuoteen! Kannanotto:

Lastensuojelun keskusliitto. Luettavissa: https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/jalkihuolto_kannanotto_151018.pdf

Sevola, S. & Kallinen, M. 2022. Alkukartoituksen havaintoja kunnista. Teoksessa

Hirschovits-Gerz, T., Weckroth, N. & Heino, T. (toim.) Ikkuna aikuistumiseen - Selvitys

lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista. THL-Raportti 2/2022. Luettavissa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144027/RAP2022_002_23.2.2022_WEB%20%20tk.pdf?sequence=7&isAllowed=y

Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus 146/2007. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusvirasto, 2007.

Muita lähteitä:

Heino, T., & Johnson, M. 2010. Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kela, 266-293. Luettavissa: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/ae1c1d8c-6f38-4652-aa1e-7e9554f309e5/content>

LSKL. 2016. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Lastensuojelun keskusliitto. Luettavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616.pdf>

Paaso, K. 2018. Merkityksellisiä polkuja – tarinoita lastensuojelun jälkihuollon merkityksellisyydestä. Turun yliopisto. Luettavissa: <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=b03eaff1-9ae5-4435-955d-8a3ebf61d82e>

Reito, L. 2023. Kulje rinnalla, auta eteenpäin ja osoita, että välität – mitä nuoret kertovat jälkihuollosta ja toivovat sen tulevaisuudelta? Kansallinen lapsistrategia. Luettavissa: https://www.aspa.fi/wp-content/uploads/2023/05/Lapsistrategia_jalkihuoltoselvitys.pdf

STM. 2013. Toimiva lastensuojelu: Selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/74483>

STM. 2019. Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti: Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:43. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161637>

Yliruka, L., Kantoluoto, A., Heino, T., Laine, T., & Hipp, T. (2020). Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus: Osana lastensuojelun VIP-nuoren palvelupolkua. Luettavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/140573>